

Πάταρα (Βυζάντιο)

Summary :

Τα Πάταρα ήταν βυζαντινή πόλη της Λυκίας. Από τις αρχές του 4ου αιώνα υπαγόταν στην επαρχία Λυκίας ενώ από τον 8ο αιώνα στο θέμα Κιβυρραιωτών. Το λιμάνι της ήταν σημαντικός εμπορικός σταθμός ως το 12ο αιώνα. Καταστράφηκε το 14ο αιώνα. Σήμερα από την πόλη σώζονται σημαντικοί παλαιοχριστιανικοί και μεσοβυζαντινοί ναοί.

Other Names

Πάτερα, Πάτρατα, Μεγάτειχος, Megatico, Kelemi Harabeleri

Geographical Location

Νοτιοδυτική Μικρά Ασία, σημ. νοτιοδυτική Τουρκία

Historical Region

Λυκία

Administrative Dependence

Επαρχία Λυκίας και Παμφυλίας, επαρχία Λυκίας, θέμα Κιβυρραιωτών

1. Πόλη-λιμένας Πάταρα Λυκίας

Τα Πάταρα ή Πάτερα ή Πάτρατα βρίσκονταν στη [Λυκία](#), 10 χλμ. νότια του Ξάνθου, στη θέση του σημερινού χωριού Kelemi Harabeleri. Επρόκειτο για λιμάνι κτισμένο κοντά στο δέλτα ενός παραποτάμου του Ξάνθου, ενώ τμήμα της πόλης εκτεινόταν και σε ένα χαμηλό λόφο στα ανατολικά. Η τοποθεσία αυτή ήταν εξαιρετικά εύφορη, λόγω των ποταμών της περιοχής, ενώ το λιμάνι διέθετε φυσική προστασία, χάρη στη βραχώδη και απόκρημνη ακτή της Λυκίας. Το λιμάνι των Πατάρων αποτελούσε το επίνειο της πόλης του [Ξάνθου](#), η οποία βρισκόταν στην ενδοχώρα της Λυκίας. Επί της βασιλείας του [Κωνσταντίνου Α'](#) (306-337), τα Πάταρα, ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της νότιας [Μικράς Ασίας](#) ήδη από την αρχαιότητα, αποτέλεσαν έδαφος της [επαρχίας Λυκίας](#), που διαχωρίστηκε από την ενιαία επαρχία [Λυκίας και Παμφυλίας](#).

Οι πηγές της Πρώιμης Βυζαντινής περιόδου αναφέρονται μόνο περιστασιακά στην πόλη των Πατάρων και δεν παρέχουν καμία πληροφορία για την ιστορία της. Συγκεκριμένα, είναι γνωστό μόνο ότι τα Πάταρα ήταν φημισμένα ως η γενέτειρα του αγίου [Νικολάου Μύρων](#) και ότι το 537 υπήρξαν τόπος εξορίας του πάπα Σιλβερίου (536-537). Τα μνημεία της πόλης, ωστόσο, δείχνουν ότι η πόλη ευημερούσε μέχρι και τον 6ο αιώνα.¹

2. Τα μνημεία της Πρώιμης Βυζαντινής περιόδου

Τα ρωμαϊκά δημόσια κτήρια των Πατάρων εξακολούθησαν να χρησιμοποιούνται και κατά την Πρώιμη Βυζαντινή περίοδο, οπότε ένα μέρος της πόλης τειχίστηκε πρώτη φορά. Πρόκειται για την περιοχή κοντά στο λιμάνι, η οποία οχυρώθηκε με τείχος κτισμένο από αρχαίο οικοδομικό υλικό σε δεύτερη χρήση και χρονολογημένο στον 5ο ή 6ο αιώνα.² Το τείχος περιλάμβανε και πύργους και μάλιστα ενσωμάτωσε έναν αρχαίο ναό ως πύργο, αλλά μόνο μία πύλη του έχει εντοπιστεί, στη νότια πλευρά. Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η οχύρωση της πόλης δεν σήμανε και τον περιορισμό της ή τη συρρίκνωσή της, καθώς οικοδομικές δραστηριότητες παρατηρούνται καθ' όλη τη διάρκεια του 6ου αιώνα και εκτός των τειχών.³ Στην ίδια εποχή με το τείχος ή λίγο αργότερα χρονολογούνται και κάποιες ιδιωτικές οικίες και λουτρά που έχουν εντοπιστεί κατά τις ανασκαφές στο χώρο. Τα πιο εντυπωσιακά κτίσματα των παλαιοχριστιανικών Πατάρων είναι τρεις μεγάλες [βασιλικές](#). Από αυτές ξεχωρίζει μία πεντάκλιτη βασιλική με ιδιόμορφη κάτοψη, ενδεικτική της πρωτοτυπίας της εγχώριας αρχιτεκτονικής δραστηριότητας. Ο ναός, ο οποίος διακρίνεται επίσης για τα γλυπτά και το ψηφιδωτό δάπεδο, χρονολογείται στο 540 περίπου.⁴ Και οι τρεις βασιλικές της περιόδου μετασκευάστηκαν κατά τη Μεσοβυζαντινή περίοδο και απέκτησαν [τρούλους](#).

Πάταρα (Βυζάντιο)

3. Τα μεσοβυζαντινά αρχαιολογικά κατάλοιπα

Οι πηγές της Μεσοβυζαντινής περιόδου είναι φειδωλές σε πληροφορίες για τα Πάταρα, καθώς το μόνο που είναι γνωστό είναι ότι τον 8ο αιώνα η πόλη περιήλθε στη δικαιοδοσία του **θέματος** Κιβυρραιωτών.⁵ Έτσι, μεγάλη σημασία για την ανασύνθεση της εξέλιξης της αποκτά η μελέτη των αρχαιολογικών καταλοίπων. Σύμφωνα με την αρχαιολογική έρευνα, μεταξύ του 7ου και του 10ου αιώνα (δεν είναι σαφές πότε ακριβώς) η πόλη απέκτησε νέο τείχος, το οποίο αυτή τη φορά περιέκλειε το ανατολικό τμήμα της πόλης με την αρχαία ακρόπολή της, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί ένα κάστρο. Το τείχος αυτό είχε δύο πύλες, μία στα δυτικά και μία στα βόρεια. Είναι πιθανό κάποιες από τις σωζόμενες οχυρώσεις να χρονολογούνται στο 12ο αιώνα ή και σε κάποια –άγνωστη σε μας– περίοδο **σελτζουκικής** κατοχής.⁶ Το πιο σημαντικό μεσοβυζαντινό μνημείο της πόλης είναι ένας **σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός** με τρούλο, ο οποίος βρισκόταν εντός του κάστρου και χρονολογείται στο 10ο αιώνα. Ο ναός διασώζει τοιχογραφίες του 12ου αιώνα καθώς και μεσοβυζαντινά γλυπτά. Οι έρευνες έχουν εντοπίσει ακόμα τρεις μικρούς μεσοβυζαντινούς ναούς, καθώς και οικιστικά κατάλοιπα στην περιοχή του κάστρου. Μεταξύ των ευρημάτων ξεχωρίζει η υστεροβυζαντινή και σελτζουκική χρηστική εφυαλωμένη κεραμική. Επίσης, έχουν εντοπιστεί βυζαντινές ταφές στα νεκροταφεία της πόλης, στα βόρεια και στα βορειοανατολικά της.

4. Τα Πάταρα από το 12ο ως το 15ο αιώνα

Οι μνείες για την πόλη των Πατάρων πληθαίνουν από το 12ο αιώνα και εξής. Το λιμάνι της διατήρησε τη σημασία του και εξακολούθησε να χρησιμοποιείται, ιδιαίτερα ως ενδιάμεσος σταθμός περιηγητών και ηγεμόνων που μετέβαιναν στους Αγίους Τόπους από την Ιταλία, τη Γαλλία, την Αγγλία, την Ισλανδία και τη Ρωσία. Παράλληλα, φαίνεται ότι το λιμάνι εξακολούθησε να χρησιμοποιείται και ως εμπορικός σταθμός, καθώς αναγράφεται σε ιταλικούς και ελληνικούς **πορτολάνους** και ναυτικούς χάρτες από το 13ο ως το 15ο αιώνα.⁷ Την εποχή αυτή η πόλη μνημονεύεται με διάφορες παραλλαγές της ονομασίας Μεγάτειχος, με συνηθέστερη την εκδοχή Megatico, πιθανώς λόγω του βυζαντινού κάστρου της. Πάντως, το 13ο και το 14ο αιώνα τα Πάταρα επλήγησαν από την πολεμική αντιπαράθεση των τουρκομανικών **εμιράτων** της Μικράς Ασίας με το βασίλειο της Κύπρου και τους Ιωαννίτες Ιππότες της Ρόδου και σταδιακά καταστράφηκαν ολοσχερώς, ενώ και το λιμάνι τους αχρηστεύθηκε από τις αλλεπάλληλες επιχώσεις.

1. Foss, C., “The Lycian Coast in the Byzantine Age”, *Dumbarton Oaks Papers* 48 (1994), σελ. 1-52, ιδ. σελ. 15, 46.

2. Isik, F., “Patara. Eine lykische Metropole erwacht aus ihrem Dornroschenschlaf”, *Antike Welt* 30:5 (1999), σελ. 477-493, ιδ. σελ. 482· Isik, F., “Patara 1996”, *Kazi Sonuclari Toplantisi* 19:2 (1998), σελ. 53-79, ιδ. σελ. 63-64.

3. Isik, F., “Patara. Eine lykische Metropole erwacht aus ihrem Dornroschenschlaf”, *Antike Welt* 30:5 (1999), σελ. 477-493, ιδ. σελ. 490.

4. Foss, C., “The Lycian Coast in the Byzantine Age”, *Dumbarton Oaks Papers* 48 (1994), σελ. 1-52, ιδ. σελ. 15.

5. Την εποχή αυτή την πόλη επισκέφθηκε ο Αγγλοσάξονας περιηγητής Βιλλιβάλδος, *Willibaldus Hodoeporicon*, Tobler, T. (ed.), *Descriptiones Terrae Sanctae* (Leipzig 1874), σελ. 20.

6. Foss, C., “The Lycian Coast in the Byzantine Age”, *Dumbarton Oaks Papers* 48 (1994), σελ. 1-52, ιδ. σελ. 15.

7. Kretschmer, K., *Die italienischen Portolane des Mittelalters* (Berlin 1909), σελ. 329, 425, 525, 666· Delatte, A., *Les Portulans grecs* (Liège, Paris 1947), σελ. 183, 253.

Bibliography :

Πάταρα (Βυζάντιο)

	Bean G.E. , <i>Lycian Turkey. An archaeological guide</i> , London – New York 1978
	Brandes W. , <i>Die Städte Kleinasiens im 7. und 8. Jahrhundert</i> , Amsterdam 1989, Berliner byzantinistische Arbeiten 56
	Zgusta L. , <i>Kleinasiatische Ortsnamen</i> , Heidelberg 1984, BN 21
	Jones A.H.M. , <i>The Cities of the Eastern Roman Provinces</i> , 2, Oxford 1971
	Sams G.K. , "Investigations at Patara in Lykia, 1974", <i>Archaeology</i> , 28, 1975, 202-205
	Isik C. , <i>Patara. The History and Ruins of the Capital City of the Lycian League</i> , Antalya 2000
	Foss C. , "Lykia in History", J. Morganstern, <i>The Fort at Dereagzi</i> , Tübingen 1993, 1-37
	Isik C. , "Patara. Eine lykische Metropole erwacht aus ihrem Dornröschenschlaf", <i>Antike Welt</i> , 30.5, 1999, 477-493
	Isik C. , "Patara 1996", <i>Kazi Sonuçları Toplantısı</i> , 19.2, 1998, 53-79
	Foss C. , "The Lycian Coast in the Byzantine Age", <i>Dumbarton Oaks Papers</i> , 48, 1-52

Webliography :

	Lycian Turkey - Ancient Site of Patara, Lycia http://www.lycianturkey.com/lycian_sites/patara.htm
	Photo of Patara ruins - Panoramio http://www.panoramio.com/photo/3171217
	Πάταρα http://static.panoramio.com/photos/original/21227390.jpg
	Χάρτης της Λυκίας http://www.lycianturkey.com/images/LYCIA_map.jpg

Glossary :

	βασιλική, η Σημαντικός τύπος δημόσιου κτηρίου της ρωμαϊκής αρχιτεκτονικής που χρησίμευε ως δικαστική αίθουσα και χώρος εμπορικών συναλλαγών και χρηματιστηριακών πράξεων ή απλώς ως τόπος δημόσιων συγκεντρώσεων και ακροάσεων. Στα χριστιανικά χρόνια χρησιμοποιήθηκε ως τόπος λατρείας και μετεξελίχθηκε σε ναό, ο δε τύπος των ναών που ονομάζονται βασιλικές είναι λιτές δρομικές, δηλαδή επιμήκεις, δομές.
	εγγεγραμμένος σταυροειδής ναός, ο Τύπος ναού στον οποίο το εσωτερικό διατάσσεται σε τέσσερις καμάρες που σχηματίζουν σταυρό· το κεντρικό σημείο όπου συγκλίνουν οι καμάρες (κεραίες του σταυρού) στεγάζεται με τρούλο. Ο σταυρός εγγράφεται στην τετράγωνη κάτοψη του οικοδομήματος με τη βοήθεια 4 γωνιακών διαμερισμάτων. Ανάλογα με τον αριθμό των στηριγμάτων του τρούλου (κιόνων και πεσσών) χαρακτηρίζεται δικιόνιος (ή δίστυλος), τετρακιόνιος (τετράστυλος) ή οκτάστυλος.
	εμιράτο, το Τα αραβικά εμιράτα ήταν περιοχές διοικούμενες από στρατιωτικό αξιωματούχο, τον εμίρη. Στο σουλτανάτο των Σελτζούκων ήταν οι περιοχές που αποδίδονταν ενίοτε σε μέλη της δυναστείας υπό καθεστώς επικυριαρχίας. Στα τέλη του 13ου και κατά τη διάρκεια του 14ου αιώνα ως εμιράτο αναγνωρίζουμε κάθε κρατίδιο που ιδρύθηκε στη Μικρά Ασία από Τουρκομάνους ηγεμόνες, αφού του διαλύθηκε το σουλτανάτο των Σελτζούκων του Ικονίου.
	πορτολάνος, ο Ναυτικό βιβλίο, είδος λιμενολογίου, επίτευγμα της ναυσιπλοΐας το 12ο αιώνα (από το λατινικό portus, λιμάνι). Παρείχε περιγραφή των ακτών και υποδείκνυε τα νηολόγια, ανάλογα με το λιμένα προορισμού. Επίσης, παρουσίαζε τα πιθανά αγκυροβόλια και τις γεωλογικές ιδιαιτερότητες.

Πάταρα (Βυζάντιο)

τρούλος, ο

Χαρακτηριστικό στοιχείο στη βυζαντινή εκκλησιαστική αρχιτεκτονική. Πρόκειται για ημισφαιρικό θόλο στη στέγη των ναών, δηλαδή για μια κυλινδρική κατασκευή με ανοίγματα (παράθυρα) στο τύμπανο και με θολωτή στέγασση. Ο τρούλος εμφανίζεται ήδη στα Πρώιμα Βυζαντινά χρόνια, επικρατεί κατά τους Μέσους χρόνους και διαδίδεται ευρύτερα στα Βαλκάνια και τη Ρωσία.

Sources

Συνέκδημος Ιεροκλή, Honigmann, E. (ed.), *Le Synekdèmos d'Hiérokles et l'opuscule géographique de Georges de Chypre* (Bruxelles 1939), σελ. 31.

Willibaldus, *Hodoeporicon*, Tobler, T. (ed.), *Descriptiones Terrae Sanctae* (Leipzig 1874).

Πορφυρογέννητος, *Περί θεμάτων*, Pertusi, A. (ed.), *Constantino Porphyrogenito, De Thematisibus* (Studi e Testi 160, Città del Vaticano 1952), σελ. 78.

Delatte, A. (ed.), *Les Portulans grecs* (Liège, Paris 1947), σελ. 183, 253.

Kretschmer, K., *Die italienischen Portolane des Mittelalters* (Berlin 1909), σελ. 329, 425, 525, 666.

Quotations

Περιγραφή της διαδρομής προς Πάταρα από πορτολάνο του 16ου αι.:

Α σου λάχη να πάγης στα Πάταρα, έχει σημάδι υπό μακρέα· τη σκαβατζαδούρα από ένα επάνω στην επάνω μερέα του Κασέλο Ρούτζου στη στερέα να γνωρίσης που είσαι, να την αφήνης στο λεβάντε και όσον συμώνης, θωρείς στον μπρώτον κάβο άπου είναι τα Πάταρα έναν κάβο και δείχνει ωσά νησί και ζερβά του δείχνει ωσάν κορφόπουλο.

Delatte, A. (ed.), *Les Portulans grecs* (Liège, Paris 1947), 183.22-184.1.

Chronological Table

Αρχές 4ου αι.: Υπαγωγή στην επαρχία Λυκίας

5ος ή 6ος αι.: Οχύρωση των Πατάρων

537: Εξορία του πάπα Σιλβερίου στα Πάταρα

723/ 724: Επίσκεψη του περιηγητή Βιλλιβάλδου στα Πάταρα

7ος-10ος αι.: Δεύτερη οχύρωση των Πατάρων, διαμόρφωση κάστρου

8ος αι.: Υπαγωγή στο θέμα Κιβυρραιωτών

1087: Διέλευση πλοίων προερχομένων από το Μπάρι

11ος-12ος αι.: Πιθανή σελτζουκική κατάληψη, πιθανές οχυρώσεις από Κομνηνούς

12ος αι.: Διέλευση προσκυνητών και ηγεμόνων προερχομένων από τη Δυτική Ευρώπη και τη Ρωσία

14ος αι.: Καταστροφή της πόλης